

ВІДГУК

від «14» вересня 2021 р.

офіційного опонента доктора технічних наук, професора кафедри архітектурного проектування Національного університету «Львівська політехніка» **Габреля Миколи Михайловича** на дисертаційну роботу **Топал Світлани Степанівни** на тему **«Принципи і методи гуманізації житлового середовища історичних міст Причорномор'я України на прикладі міста Одеса»,** поданої на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук за спеціальністю 05.23.20 – містобудування та територіальне планування

1. **Актуальність роботи.** Дисертаційна робота С.С. Топал спрямована на визначення й розробку містобудівних принципів і методів гуманізації житлового середовища міст Причорномор'я України. Вона націлена на збереження спадщини, підвищення ефективності використання території зон житлової забудови з урахуванням умов і обмежень стосовно граничних показників поверховості, допустимого відсотку забудови, протипожежних відстаней і санітарно-гігієнічних вимог. Актуальність тематики підтверджена також відсутністю повноцінного відображення цієї проблематики в наукових дослідженнях та чинних нормативних документах.

Дисертаційна робота виконана відповідно до тематики наукових досліджень Київського національного університету будівництва і архітектури та Одеської державної академії будівництва й архітектури, безпосередньо пов'язана з галузевими програмами в сфері містобудування, відповідає програмним завданням Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» (№3038-VI від 17.02.2011), і це також підтверджує актуальність наукового дослідження С.С. Топал «Принципи і методи гуманізації житлового середовища історичних міст Причорномор'я України на прикладі міста Одеса».

2. **Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їх достовірність.** Обґрунтованість наукових положень і висновків, поданих у дисертаційній роботі, підтверджена несуперечністю використаної інформації та методологічною культурою дослідження —

характеристики, аналізу та оцінки чинників, які впливають на процес формування житлової забудови, характерних ознак функціонування й творення містобудівних основ реформування житлового середовища з урахуванням принципів гуманізації та закономірностей його розвитку. Достовірність отриманих авторкою рекомендацій підтверджується достатньою кількістю натурних обстежень і експериментів, які проводилися за розробленою методикою. Здобувачка з'ясовує причини і масштаби змін, які відбуваються в історичних містах, визначає планувальні й структурні особливості формування зон житлової забудови, встановлює тенденції таких змін. Достовірність результатів роботи забезпечена обґрунтовано вибраними методами відповідно до мети й завдань дослідження.

3. Наукова новизна роботи полягає в: обґрунтуванні принципів і методів гуманізації житлового середовища міст Причорномор'я України, науково-методичного забезпечення діяльності в сфері гуманізації житлового середовища; вдосконаленні методик аналізу функціонально- та соціально-планувальної структур історичних міст; виявленні типологічних ознак житлового середовища, яке сформувалось у різних умовах та періодах. Розроблено методичний інструментарій дослідження феномену гуманізації житлового середовища, в основі якого містяться положення системного підходу та застосування загальнонаукових методів: аналізу й синтезу, що полягали в дослідженні об'єкта як складної системи; аналогії, порівняння й узагальнення; моделювання та експериментального проектування. Житлова забудова й засоби гуманізації житлового середовища методологічно розглянуті як системна цілісність «населення – середовище». Порівняльний аналіз функціонально- й соціально-планувальної структур історичних міст Причорномор'я України сприяв визначенню типологічних ознак житлового середовища, сформованого в різних умовах; встановленню ролі й місця зон житлової забудови в структурі міста.

4. Значущість роботи для науки і практики. У результаті проведених досліджень авторкою дисертації визначено структурно-параметричні особливості формування житлових територій, чинники, що впливають на їх

функціонування в нових соціальних умовах; обґрунтовано практичні рекомендації подальшого вдосконалення сельбищних територій у містах України. Аналіз та оцінка сучасного стану житлового середовища міст вказує на необхідність його гуманізації, пошуку практичних рекомендацій і рішень щодо усунення конфліктів і невідповідностей умов середовища проживання новим потребам та вимогам його мешканців. Гуманізацію середовища розглянуто як один із етапів відновлення гармонії між людиною та простором її життєдіяльності з урахуванням біологічних, фізіологічних, духовних, естетичних, психологічних і соціокультурних потреб людини, а також екологічних, ергономічних, функціональних, естетичних, конструктивно-технологічних вимог до житлового середовища, формування містобудівними засобами екологічно, психологічно та естетично комфортного середовища.

Розроблені в дисертації практичні положення сприятимуть розробці програм подальшого розвитку, реконструкції та перетворенню міст у комфортне й відповідне людині гуманне середовище. Проведені дослідження становлять підґрунтя для: оцінки просторових ситуацій та функціонально-планувальної структури міст; формування стратегії житлової політики та містобудівної діяльності в сфері перетворення житлового середовища; удосконалення методичної бази підготовки спеціалістів у галузі містобудування. Вони розкривають напрями подальшого дослідження проблем гуманізації середовища: розробки прийомів архітектурно-планувальної реорганізації для характерних типів міських території; вдосконалення методів і прийомів аналізу й оцінки просторових ситуацій; модернізації благоустрою територій житлової забудови різних історичних періодів; реформування систем соціальної інфраструктури та повсякденного обслуговування населення в різних типах житлового середовища.

Практичне значення дисертаційної роботи підтверджують і впровадження результатів досліджень.

5. Публікація основних результатів дисертації. Основні положення дисертації повністю розкриті й достатньо чітко висвітлені в опублікованих

наукових працях дисертантки. За темою дисертації опубліковано 20 наукових праць (16 одноосібних), з яких:

- 6 статей у наукових фахових виданнях України;
- 1 стаття в науково-періодичному виданні іншої держави відповідно до міжнародного стандарту e-ISSN 2391-7725 | ISSN 1895-3247 та внесеного до наукометричних баз даних й індексованого в: BazTech, Google Scholar, Google, WorldWideScience;

- 12 публікацій є матеріалами й тезами наукових конференцій.

Таким чином, можна вважати, що основні положення дисертаційної роботи добре відомі науковцям і практичним працівникам архітектурно-урбаністичної галузі.

6. Загальна оцінка дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 209 сторінок, у тому числі 146 сторінок основного тексту. У тексті міститься 5 ілюстрацій та 5 таблиць на окремих сторінках, список використаних джерел з 202 найменувань на 19 сторінках, 12 додатків на 42 сторінках. Зміст роботи викладено з логічною послідовністю.

Особливо подобаються в роботі:

- 1) ключова ідея (істина, до якої прагнемо) своєю благородністю — гуманізації середовища екзистенції людини в містах та розвиток гуманістичних традицій містобудування;
- 2) загальний алгоритм розкриття теми й дослідження
  - структурно-логічні моделі (містобудівної системи, взаємозв'язку потреб людини і середовища, функціональної структури прибудинкових територій, її елементів та інфологічна модель показників);
  - показники (комфортності житла), критерії, вимоги та умови вдосконалення житлового середовища;
  - повнота й професійність опрацювання та використання світового досвіду регулювання якості житлового середовища;

3) комплексність підходу, коли соціальні, екологічні, інженерно-технічні та естетичні аспекти гуманізації середовища розглядаються окремо з наступним їх узгодженням та побудовою схем (диференціації вулиць, реорганізації й розміщення об'єктів побутового обслуговування, паркінгів, майданчиків, а також вдосконалення прибудинкових територій і їх благоустрою).

Вважаю, що дисертаційна робота Топал С.С. «Принципи і методи гуманізації житлового середовища історичних міст Причорномор'я України на прикладі міста Одеса» є завершеною науково-дослідною роботою, яка присвячена вирішенню важливої й актуальної проблеми. Виконані дослідження мають наукову новизну та практичну цінність. Дисертація відповідає спеціальності 05.23.20 – містобудування та територіальне планування.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації, повною мірою їх розкриває.

7. Зауваження. Оцінюючи роботу загалом позитивно, необхідно виділити деякі зауваження:

1. У роботі з назвою «Принципи і методи гуманізації...» слід було б чіткіше сформулювати саме принципи як основні (вихідні) наукові твердження. В дисертації частково йдеться про принципи системності, комфортності, функціональності, проте не розкрито особливості їх прояву для завдань гуманізації житлового середовища міст. Оскільки об'єктом дослідження в роботі є сформоване міське середовище, доцільно було б ввести принцип доповнення та окреслити основні положення внесення змін і нових функцій в уже складену структуру міст та реагування системи на нові процеси.

2. У роботі з ключовим словом «гуманізація» потрібно було б ширше використати соціологічні методи, зокрема, оцінки мешканцями житлового середовища та його реформування, оцінки рішень проєктантів і діяльності органів місцевого управління. Соціологічні методи можуть бути ефективними в урбаністичних дослідженнях та технічних науках — їх ефективність підпорядковується меті та конкретним задачам містобудування. В даній роботі їх застосування було б коректним і доцільним.

3. Використано модель «населення – середовище». Ефективнішою була б модель «людина – функції – умови – час», оскільки «умови» враховують і середовище, і ресурси; «функції» дозволяють описувати систему як об'єкт і як процес та визначати потреби мешканців; трансформації вимагають розгляду виміру «час» як минулого, сучасного й прогнозування майбутнього.

4. Типологія міських просторів в історичному контексті виконана коректно. Оскільки різні типи середовища окреслюють різні за пріоритетністю завдання (збереження цінної забудови та середовища – радикальної перебудови й заміни забудови – вдосконалення й ревіталізації), доцільно було б окремо та детальніше розглянути забудову радянського періоду (періоду мікрорайонування). Ця забудова в більшості випадків потребує гуманізації та володіє значним потенціалом для цього. Крім того, не слід ігнорувати цікаву практику будівництва житлових районів цього періоду, в яких досить успішно творилось гуманне до людини середовище (передусім практика прибалтійських країн), і які отримували державні премії в області архітектури та містобудування.

5. Висновки до розділів змістовні й професійно сформульовані, але загальні висновки надмір узагальнені та спрощені, тож поверхнево розкривають результати дослідження. Від цього втрачається якість роботи, насамперед автореферату.

6. У термінологічному плані існують певні неточності та некоректності. Зокрема: поняття – визначаються, показники – обґрунтовуються; методики – розробляються; принципи – формулюються на основі наукових обґрунтувань. «Олюднення» простору сприймається як діяльність та його заселення (ущільнення забудови). В роботі коректніше було б говорити про людяність як властивість простору, його соціопсихологічні, естетичні й функціональні характеристики. Наявні в роботі русизми.

Зроблені зауваження можуть послужити темою дискусії при обговоренні дослідження, водночас не знижують значимості роботи та не впливають на її позитивну оцінку.

8. Висновок

Дисертація Топал Світлани Степанівни «Принципи і методи гуманізації житлового середовища історичних міст Причорномор'я України на прикладі міста Одеса» виконана на високому науковому рівні і є завершеним науковим дослідженням. У роботі мають місце як глибоко обгрунтовані теоретичні розробки, так і оригінальні експериментальні дослідження. Розроблені авторкою положення щодо вдосконалення й розвитку принципів і методів гуманізації житлового середовища історичних міст Причорномор'я України мають наукове й практичне значення.

Наукова і практична цінність розробок, новизна рішень дають підставу вважати, що дисертаційна робота Топал Світлани Степанівни на тему «Принципи і методи гуманізації житлового середовища історичних міст Причорномор'я України на прикладі міста Одеса» за обсягом і формою повністю відповідає вимогам ВАК України, які пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук, а її авторка – Топал С.С., заслугоує присудження наукового ступеня кандидата технічних наук за спеціальністю 05.23.20 – містобудування та територіальне планування.

Доктор технічних наук, професор,
завідувач кафедри архітектурного проектування
НУ «Львівська політехніка»

М.М. Габрель

Підпис Габреля М.М. засвідчую
Вчений секретар ради
НУ «Львівська політехніка»

Р.Б. Брилинський

”14” вересня 2021 р.

